

Elli-Maija Sillanpää

”KYLLÄ SE TUO SELLASTA LISÄARVOA”
Luokanopettajaopiskelijoiden motiiveja
kaksoiskelpoisuuteen

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatin tutkielma
joulukuu 2020

TIIVISTELMÄ

Elli-Maija Sillanpää: ”Kyllä se tuo sellasta lisäarvoa” -luokanopettajaopiskelijoiden motiiveja kaksoiskelpoisuuteen
Kandidaatin tutkielma
Tampereen yliopisto
Luokanopettajakoulutus
joulukuu 2020

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää mitä syitä luokanopettajaopiskelijoilla on kaksoiskelpoisuuden hankkimiseen. Tutkimuksella haettiin vastausta kysymykseen miksi luokanopettajaopiskelijat haluavat itselleen aineenopettajan pätevyyden. Kaksoiskelpoisuudella tarkoitetaan oikeutta toimia luokanopettajan lisäksi peruskoulun aineenopettajana. Aineenopettajan pätevyyden saa opiskeltuaan jostain peruskoulussa opetettavasta aineesta perus- ja aineopinnot.

Tutkimuksessa käytettiin laadullista tutkimusmenetelmää. Tutkimusaineisto kerättiin syksyllä 2020 haastattelemalla viittä Tampereen yliopiston luokanopettajaopiskelijaa heidän motiiveistaan kaksoiskelpoisuuteen. Tutkimuksen teoreettisessa osassa tarkastellaan opettajuuden historiaa Suomessa, akateemisen heimon merkitystä sekä työelämärelevanssia.

Tutkimuksen perusteella keskeisimpiä motiiveja kaksoiskelpoisuuteen ovat tulevaan työhön liittyvät syyt kuten aineenopettajana saama parempi palkka sekä tulevaisuuden työmahdollisuuksien parantaminen. Koulutuksen rakenne vaikutti myös valintoihin. Sivuaineiden haluttiin olevan helppoja, mutta kiinnostavia. Kuitenkin tiettyihin aineisiin liittyvät valintaprosessit sekä joo-opinnot koettiin työläinä, jolloin oman yliopiston tarjontaan oli helppo tyytyä. Muiden opiskelijoiden valinnoilla näyttäisi olevan jonkinlainen merkitys, sillä opiskelijat eivät halunneet tehdä muista poikkeavia ratkaisuja. Lisäksi motiivina toimivat arvostukseen liittyvät syyt, jotka osittain tulivat ilmi piilomerkityksinä haastateltujen puheesta. Aineenopettajan pätevyys koettiin arvostetumpana, jossa on nähtävillä symbolinen yhteys oppikoulun opettajan suurempaan arvostamiseen. Aineenopettajan pätevyyden koettiin täydentävän vajavaista ja vähemmän arvostettua luokanopettajan tutkintoa.

Avainsanat: aineenopettaja, luokanopettaja, kaksoiskelpoisuus, sivuaine, motiivi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	TEORIA JA KESKEISET KÄSITTEET	6
2.1	Opettajuus eilen ja tänään	6
2.1.1	<i>Koulun varhaiset vaiheet</i>	6
2.1.2	<i>Rinnakkaiskoulujärjestelmän aika</i>	7
2.1.3	<i>Opettajankoulutus tänään</i>	9
2.2	Työelämärelevanssi	11
2.2.1	<i>Millaista pätevyyttä odotetaan?</i>	12
2.2.2	<i>Sivuainevalinta tulevaisuutta varten</i>	13
2.3	Luokanopettajien heimo.....	13
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	15
3.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	15
3.2	Tutkimusmenetelmä ja aineiston hankinta.....	15
3.3	Aineiston analyysi	17
4	TUTKIMUSTULOKSET	19
4.1	Aineenopettajan parempi palkka.....	19
4.2	Valttikortti työmarkkinoille	20
4.3	"Kai tässä nyt on itekki se otettava" -heimon vaikutus.....	22
4.4	Omat intressit sekä koulutuksen rakenne	24
4.5	Arvostus ja merkitys	27
5	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	30
5.1	Johtopäätökset.....	30
5.2	Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimusaiheet	33
	LÄHTEET	35
	LIITTEET	39
	Liite 1: Haastattelurunko	39

1 JOHDANTO

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miksi luokanopettajaopiskelijat haluavat itselleen kaksoiskelpoisuuden. Luokanopettaja saa kaksoiskelpoisuuden eli oikeuden toimia peruskoulun aineenopettajana opiskeltuaan jostain peruskoulussa opetettavasta oppiaineesta 60 opintopisteen laajuiset perus- ja aineopinnot (Sool.fi). Käytän tässä tutkimuksessa käsitettä kaksoiskelpoisuus tarkoittaen aineenopettajan pätevyyttä sekä käsitettä pitkä sivuaine, jolla viitataan aineenopettajan kelpoisuuteen edellyttäviin perus- ja aineopintoihin.

Kiinnostukseni aihetta kohtaan heräsi sen omakohtaisuuden sekä ajankohtaisuuden vuoksi. Sivuaineet tulevat suurimmalla osalla luokanopettajaopiskelijoista ajankohtaiseksi kolmantena vuotena, mutta keskustelu eri sivuainevaihtoehdoista käy vilkkaana viimeistään toisen opiskeluvuoden aikana. Syksyllä sivuaineopintojen alkaessa havahtuin pohtimaan, miksi pohjimmiltaan haluan kaksoiskelpoisuuden. Keskustelin luokanopettajaksi opiskelevan ystäväni kanssa aiheesta, ja hän kertoi kokevansa huonommuutta siitä, että hänestä tulee ”vain” luokanopettaja ilman aineenopettajan pätevyyttä. Keskustelun jälkeen jäin pohtimaan kaksoiskelpoisuuden merkitystä itselleni sekä sen asemaa koko luokanopettajien yhteisössä.

Onko kaksoiskelpoisuuden hankkimisen taustalla omaa ainetta kohtaan kokeman kiinnostuksen sekä paremman palkan lisäksi jonkinlainen luokanopettajien keskuudessa vallitseva konsensus kaksoiskelpoisuuden automaattisuudesta. Nykyisin yhteiskunnan vaatimukset opettajankoulutusta kohtaan ovat kasvaneet ja käsitys opettajasta on muuttunut kansankynttilästä itseään kehittäväksi moniosaajaksi (Rantala, Salminen & Sääntti, 2010, 51). Pyrkivätkö luokanopettajat vastaamaan työelämän vaatimukseen moniosaajasta kaksoiskelpoisuudella?

Tutkimusaihe on relevantti kasvatustieteiden kentällä, sillä edellinen löytämäni samasta aiheesta tehty tutkimus on Savolaisen pro gradu -tutkielma vuodelta 2002. Tutkielmassaan Savolainen tutki siihen aikaan erikoistumisopintojen taustalla vaikuttavia motiiveja. Tulosten perusteella oman mielenkiinnon ja harrastuneisuuden lisäksi valintaan vaikuttivat sivuaineen tuottama hyöty niin opetustyössä kuin uralla etenemisessä mutta myös sen tarjoama tietojen ja taitojen lisääntyminen. (Savolainen, 2002.)

Tutkimuksen rakenne etenee teoriasta tutkimusmetodien esittelyn kautta tuloksiin sekä johtopäätöksiin. Käsitellen aluksi opettajuuden historiaa tarkastelemalla koulun historiallista kehitystä Suomessa sekä oppikoulun ja kansakoulun opettajan välistä hierarkiaa. Lisäksi avaan koulutuksen nykyistä rakennetta sekä yliopistomaailmassa ilmenevän akateemisen heimokulttuurin merkitystä sivuainevalinnoille. Nykyisen työelämän vaatiessa moniosaajia, tuon esille näkökulman työelämärelevanssista. Kolmannessa luvussa tuon ilmi tutkimuksen metodologiset valintani siirtyen tutkimustuloksia käsittelevän luvun kautta johtopäätöksiin ja pohdintaan. Tavoitteenani on pyrkiä selvittämään sekä tuomaan esiin opiskelijoiden motiiveja kaksoiskelpoisuuden hankkimiseen mahdollisimman kattavasti.

2 TEORIA JA KESKEISET KÄSITTEET

2.1 *Opettajuus eilen ja tänään*

2.1.1 Koulun varhaiset vaiheet

Suomalainen koulutusjärjestelmä on saanut alkunsa 1500-luvulla Keski-Euroopasta, kun muutamat suomalaiset lähtivät kouluttautumaan yliopistoihin ja palasivat Suomeen suorittuaan tutkinnon. Yksi tunnetuimmista opiskelijoista on Mikael Agricola, joka omaksui ajatuksen kaikkien oikeudesta omalla äidinkielellään tapahtuvaan koulutukseen ja opetukseen. Kirkko ja papit aloittivat kansan sivistämien Agricolan ohjeiden pohjalta. (Kuikka, 2010,1.)

Koulut ja opetus olivat kirkon vastuulla 1600- ja 1700-luvulla, jolloin papit päättivät opetuksen sisällöistä, eikä varsinaista koulua ollut. Papit eivät kuitenkaan itse toimineet opetustyössä, vaan heidän tehtävänä oli huolehtia tavoitteiden saavuttamisesta muistuttamalla ja kontrolloimalla. Sen sijaan opetuksesta huolehti lukkari, jonka odotettiin käyneen ainakin triviaalikoulun ensimmäisen luokan pätevyyden saavuttamiseksi sekä kykyä opettaa nuorisoa. Lukkareilla oli oikeus saada korvausta työstään, mutta ongelmana oli vanhempien varattomuus, jolloin heillä ei ollut varaa kustantaa lastensa koulunkäyntiä. (Laine & Laine, 2010, 265, 278.) Kustannusten vuoksi koulutus oli harvojen lasten oikeus ja näin ollen haluttiin välttää opintojen keskeyttämiä ja turhaan kouluttautumista. (Joutsivuo, 2010, 137,146.) Tästä huolimatta lukkarinkouluista tuli 1700-luvulla tärkeä tukimuoto lasten vanhemmille lastensa opetuksen tukemiseen (Laine & Laine, 2010, 278).

Suomen ollessa Ruotsin vallan alla, ei opettajan virka nauttinut suurta arvostusta, koska säätyjärjestelmän mukaan opettajat kuuluivat pappissäädyn alimpaan kerrokseen ja tästä syystä opettajan virkaa pidettiin välivaiheena kohti papin uraa. Opettajaksi nähtiin jääneen vain ne, joilla ei ollut varaa jatkaa opintoja. (Joutsivuo, 2010, 153.)

Opettajan pätevyys ja opettajan koulutus nousivat puheenaiheeksi 1700-luvun lopulla ulkomailta ajalle tyypillisten aatteiden vaikutuksesta. Vuonna 1803 säädettiin asetus, jonka mukaan kaikkien opetustyöhön haluavien tuli osoittaa didaktinen ja pedagoginen pätevyys. Asetuksesta seurasi pedagoginen ja teologinen opettajaseminaari, joka oli tarkoitettu oppikoulun opettajiksi pyrkineille. Seminaarin toiminta ei kuitenkaan saanut tuulta alleen ja se lakkautettiin vuonna 1819 reilun kymmenen vuoden toiminnan jälkeen. (Kuikka, 2010, 3; Joutsivuo, 2010, 154-155.)

Koulujärjestelmä oli hajanainen 1800-luvun alussa. Koulut sijaitsivat lähinnä kaupungeissa ja kaupungit päättivät koulun koon sekä opetuksen sisällön ja näin ollen puuttui yhteinen linjaus koulutuksen toteuttamisesta. Lisäksi oli epäselvyys koulun roolista yliopisto-opintoihin vai työelämään valmentavana instituutina sekä kirkon valtasuhteesta kouluun. (Joutsivuo, 2010, 168.) Opetuksesta vastaaville kansanopettajille ei järjestetty varsinaista koulutusta, vaan opettajina toimivat lukkarit ja asiasta kiinnostuneet. (Kuikka, 2010, 3). Koulunkäynti maaseudulla oli harvinaista ja lasten opetus tapahtuikin pääsääntöisesti kaupungeissa, tosin Rahikaisen (2010) mukaan lasten koulunkäynti kaupungeissa oli harvinaista aina 1870-luvulle saakka, koska se oli sidoksissa sukupuoleen ja säätyyn. Työille ja varattomien perheiden pojille oli tarjolla lähinnä vaatimattomia kotikouluja sekä pikkukouluja. Kasvatusajattelu oli siis hyvin sukupuolittunutta sekä säätyihin sitoutunutta.

1800-luvun puolivälissä tapahtui merkittävä muutos Euroopasta levinneen aatteen myötä, sillä sen mukaan koulutus mahdollistaa yksilölle paremman tulevaisuuden, identiteetin kehittämisen sekä yhteiskunnan eri toimialojen kehityksen (Leino-Kaukiainen & Heikkinen, 2011, 16). Syntyi ajatus kaikille yhteisestä koulusta, joka tasa-arvoistaisi kansaa. Vuonna 1866 säädettiin kansakouluasetus, jota pidetään merkittävänä Suomalaisen koulun historiassa.

2.1.2 Rinnakkaiskoulujärjestelmän aika

Kansakouluasetuksen myötä maahamme syntyi rinnakkaiskoulujärjestelmä, joka jakautui kansakouluun ja oppikouluun (Kuikka, 2010, 8). Kansakoulu oli kuusiluokkainen, josta oli mahdollisuus neljän vuoden jälkeen hakea oppikouluun

opiskelemaan. Oppikoulu muodostui viisivuotisesta keskikoulusta sekä kolmivuotisesta lukiosta ja antoi siten mahdollisuuden korkeakouluopintoihin. (Ruuskanen, 2015, 23.) Uudistuksen myötä kansakoulun ja oppikoulun opettajien koulutus oli hyvin erilainen. Kansakoulunopettajia koulutettiin pitkään maaseutujen seminaareissa ja pohjakouluksi riitti kansakoulu. Sen sijaan oppikoulunopettajat suorittivat yliopistossa maisteritutkinnon pätevytykseen. Näiden kahden opettajaryhmän välillä ei ollut juuri mitään yhteistyötä edes pedagogiikan puitteissa. (Salminen, 2018, 11.)

Oppikoulu muotoutui vahvaksi tekijäksi sivistys-Suomen rakentamisessa, ja oppikoulun opettajien arvostus kasvoi. Sen sijaan kansakoulun opettajat eivät nauttineet samanlaista arvotusta kansakoulujen toimiessa pitkälti maaseuduilla, jossa ei arvostettu koulutuksen tuomaa sivistystä. Kansakouluopettajan arvostus lähti kuitenkin nousemaan maaseudulla koulujen yleistymisen myötä profiloituen työvään kouluksi. Oppikoulu sen sijaan muotoutui porvarillisten lähtökohtien edustajaksi. (Salminen, 2018, 11-13.) Oppikoulun myötä oli mahdollisuus kohota yhteiskunnassa korkeampaan asemaan (Ruuskanen 2015, 35).

Rinnakkaiskoulujärjestelmä loi kuitenkin eriarvoisuutta, joka johtui niin maantieteellisestä sijainnista, kuin perheen taloudellisesta tilanteesta. Etenkin maaseudulla köyhien perheiden lasten oli lähes mahdottomuus päästä oppikouluun. Tilanne parani hyvinvointivaltion kehittymisen myötä, jolloin oppikouluista tuli yhä arvostetumpia ja niiden suosio lisääntyi. Koulutuksen arvostuksen myötä kohosi myös odotukset opettajia kohtaan. Arola (2017) kuvaa, kuinka eteläsuomalaiset vanhemmat epäilivät oliko maaseudulta tuleva kansakoulun opettaja tarpeeksi pätevä opettamaan ja valmentamaan heidän lastaan oppikouluun. (Arola, 2017, 60.)

Yhteiskunnan rakennemuutoksen myötä 1970-luvulla siirryttiin rinnakkaiskoulujärjestelmästä kaikille yhteiseen yhtenäiskoulujärjestelmään (Salminen, 2015, 24). Siirtyminen yhtenäiskoulujärjestelmään ei ollut kuitenkaan täysin ongelmaton, sillä oppikoululla oli omat kannattajansa, jotka pitivät koulua suuressa arvossaan. Perälä (2012) toteaa Ahosen (2003) mukaan, kuinka yhtenäiskoulujärjestelmän kannattajat pitivät uudistusta tasa-arvoa edistävänä mahdollistamalla myös köyhien perheiden lapsille samanlaiset edellytykset koulutukseen. Vastustajat olivat kuitenkin sitä mieltä, että uudistuksen myötä koulu ei ole oppilaan kannalta tasa-arvoinen ja johtaisi sivistyksen tason

laskemiseen. Kiista ratkaistiin perustamalla tasokokeet matematiikkaan ja kieliin, jolloin oppilaat jaettiin eri ryhmiin tasojen mukaan. Perälä (2012) jatkaa Kalalahtea ja Varjoa (2012) lainaten, kuinka suppein tasoryhmä ei mahdollistanut lukio-opintoja, vaan vastasi lähinnä vanhaa kansakoulua. Tasoryhmät saivat osakseen kritiikkiä, koska suppeimman tason muodostivat lähinnä pojat ja alempien sosiaaliryhmien lapset. Niinpä tasoryhmät lakkautettiin vuonna 1985. (Perälä, 2012, 7.) Oliko tasoryhmien perustamisen taustalla halu vastata kansan toiveisiin vai kenties pyrkimys säilyttää oppikoulunopettajan arvostetumpi asema?

Yhtenäiskouluun siirtymisen myötä vuonna 1971 tapahtui yksi opettajankoulutuksen historian merkittävimmistä muutoksista, kun opettajankoulutus akatemisoitui ja siirtyi yliopistoihin. Kansakoulun ja oppikoulun opettajien erilaiset koulutukset olivat historiaa, sillä yliopistoissa aloitettiin peruskoulun luokanopettajien kouluttaminen. (Kuikka, 2010, 14.)

2.1.3 Opettajankoulutus tänään

Luokanopettajakoulutus on muuttunut akatemisoitumisen alkuvaiheista, mutta tavoite luokanopettajan kelpoisuuteen edellyttävästä yliopistokoulutuksesta on säilynyt kolmenkymmenen vuoden ajan muuttumattomana. Erikoistumisaineista on siirrytty yliopistollisiin sivuaineisiin, jotka mahdollistavat vuoden 1998 asetuksen myötä luokanopettajille kaksoiskelpoisuuden johonkin peruskoulussa yhteisenä opetettavaan aineeseen. (Rantala ym., 2010, 52,58.) Asetuksen asettamisen jälkeen uskottiin, että yhä useampi valitsisi 60 opintopisteen laajuisen sivuaineen, joka antaisi aineenopettajan pätevyyden johonkin peruskoulussa opetettavaan aineeseen. Yhteiskunnasta tuli ikään kuin toive kaksoiskelpoisesta opettajasta ja kannustimena pätevyyden hankkimiselle toimi palkkaluokan korotus. (Rantala ym., 2010, 61.) Oliko yhteiskunnan tavoitteena yhdistää aineen- ja luokanopettajien välistä pedagogista yhteistyötä, tuottaa työmarkkinoille monipuolisemman osaamisen omaavaa työvoimaa vai oliko taustalla kenties ajatus siitä, että "vain" luokanopettajaksi jäävä ei ole täysin saman arvoinen kuin aineenopettaja?

Luokanopettajan koulutus on nykyisin kaksivaiheinen koostuen kolmen vuoden kandidaattivaiheesta, joka on laajuudeltaan 180 opintopistettä sekä 120 opintopisteen laajuudesta maisterivaiheesta. Hyväksytyään kasvatustieteiden tutkinto-ohjelmaan opiskelija saa oikeuden sekä kandidaattivaiheen että maisterivaiheen opintoihin, joiden jälkeen on kelpoinen toimimaan luokanopettajana peruskoulun luokilla 1-6. (Opintopolku, 2020.) Luokanopettajan koulutuksessa on pääaineena kasvatustiede tai kasvatopsykologia (Sool, 2020). Opinnot sisältävät kasvatustieteiden perus-, syventävät ja aineopinnot, sekä luokanopettajan kelpoisuuteen vaadittavat peruskoulussa opetettavien aineiden monialaiset opinnot. Lisäksi sekä kandidaatti- että maisterivaiheeseen kuuluu sivuaineiksi kutsuttuja vapaasti valittavia opintoja. (Opintopolku, 2020.) Vapaasti valittavat opinnot mahdollistavat luokanopettajille kaksoiskelpoisuuden eli oikeuden toimia myös peruskoulun aineenopettajana. Kaksoiskelpoisuus edellyttää 60 opintopisteen laajuisten perus- ja aineopintojen opiskelun peruskoulussa yhteisenä opetettavasta aineesta. (Helsinki, 2020; Sool, 2020.)

Tampereen yliopistossa on suosituksena, että luokanopettajaopiskelijat suorittaisivat vapaasti valittavia opintoja muissa tiedekunnissa, mutta se ei ole pakollista, vaan opintoja voi ottaa myös kasvatuksen ja kulttuurin tiedekunnan sisältä. (Opintopolku, 2020.)

Tampereen yliopiston sivuainevalikoima on poikkeuksellisen laaja, sillä vaihtoehtoina ovat monitieteellisen yliopiston eri tiedekuntien sekä TAMK:n tarjonnan lisäksi mahdollisuus hyödyntää muiden suomalaisten korkeakoulujen ja tahojen opetustarjontaa (Tuni, 2020).

Laaja sivuaineiden tarjonta ei kuitenkaan kata kaikkia peruskoulussa opetettavia aineita, vaan Tampereen yliopisto tarjoaa perus- ja aineopinnot seuraavista peruskoulussa opetettavista aineista: historia, vieraat kielet (englanti, saksa, venäjä, espanja, ranska sekä ruotsi), äidinkieli ja kirjallisuus, terveystieto, yhteiskuntaoppi, elämäkatsomustieto, kuvaamataito sekä matematiikka (Tuni, 2020). Käytän tässä tutkimuksessa näistä aineenopettajan pätevyyden mahdollistavista oppiaineista nimitystä pitkä sivuaine. Lyhyellä sivuaineella viitataan oppiaineisiin sekä sivuainekokonaisuuksiin, jotka eivät anna aineenopettajan pätevyyttä. Peruskoulussa yhteisenä opetettavista aineista näitä ovat muun muassa liikunta, käsityö ja musiikki, joihin Tampereen yliopisto tarjoaa 25 opintopisteen laajuiset perusopinnot. (Tuni, 2020.)

Rinnakkaiskoulujärjestelmä synnytti siis kaksi eri opettajakuntaa, joiden koulutuksiin oli hyvin eriävä opintie. Lisäksi opettajien arvostus oli erilaista oppikoulun opettajan edustaessa porvarillisia lähtökohtia. Opettajien tasa-arvoa ei edistänyt näiden kahden eri opettajakunnan välisen yhteistyön puuttuminen. Yhtenäiskoulujärjestelmän tarkoituksena oli tasata rinnakkaiskoulujärjestelmän aiheuttamaa epätasa-arvoa ihmisten välillä sekä luoda kaikille yhtäläiset mahdollisuudet koulutukseen, mutta yhtenäiskouluun aluksi perustettujen tasoryhmien pyrkimys lienee ollut jatkaa rinnakkaiskoulujärjestelmän kahtiajakoa. Tasoluokat purettiin, koska huomattiin jälleen olevan tilanteessa, joka lisäsi eriarvoisuutta. Myöhemmin, 1990-luvun lopussa tullee säädöksellä luokanopettajien mahdollisuudesta kouluttautua myös aineenopettajaksi pyrittiin lisäämään opettajien moniosaamista ja kannustimena toimi palkkaluokan korotus. Palaan empiriassa tarkastelemaan oppikoulun opettajan korkeampaa arvostusta sekä sen symbolista yhteyttä aineenopettajan korkeampaan arvostukseen.

2.2 Työelämärelevanssi

Nykyisessä yhteiskunnassa työelämä elää jatkuvassa muutoksessa ja globalisaation sekä tieto- ja viestintätekniikan kehittymisen nähdään olevan yksi isoimmista muutokseen johtavista tekijöistä. Muutoksen myötä vaikutukset näkyvät muun muassa työllistymisessä, osaamisvaatimuksissa sekä erilaisissa urapoluissa. (Rouhelo, 2014,13.) Työntekijältä odotetaan moniosaamista, joustavuutta sekä jatkuvaa kouluttautumista. Opiskelijat kohtaavat opintojensa aikana nämä työelämän vaatimukset ja pyrkivät suuntaamaan opintonsa siten, että ne ovat työelämävaatimusten mukaisia. Ilmiötä, jossa opinnot suunnataan työelämää varten, kutsutaan työelämärelevanssiksi ja Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) määrittelee työelämärelevanssin olevan ”Jatkuvaa, konkreettista, tavoitteellista ja mitattavaa vuorovaikutusta koulutuksen ja työelämän välillä.” (Karvi.fi, 2018.)

Yliopistojen yksi tehtävistä on tuottaa yhteiskuntaan päteviä ja osaavia työntekijöitä, jotka edistävät elinkeinoelämää ja vastaavat sen tarpeisiin. (Kempainen & Laine, 2017,9.) Kempainen ja Laine (2017, 30) toteavat kuinka

Oulun yliopiston (2014) ja Opetusministeriön (2009) mukaan tähän tavoitteeseen pyritään yliopistoissa muun muassa koordinoinnin, työelämäyhteyden sekä uraohjauksen avulla. Luokanopettajakoulutuksen ollessa yksi professionalojen yliopistokoulutuksista, on työelämäyhteys kiinnitetty opetussuunnitelmaan (Lehti & Koski, 2014, 99). Työelämäyhteys tulee luokanopettajakoulutuksessa ilmi koulutuksen aikana suoritettavista opetusharjoittelusta. Sen sijaan sivuaineet antavat mahdollisuuden kehittää osaamistaan haluamaansa suuntaan erilaisia urapolkuja synnyttäen.

2.2.1 Millaista pätevyyttä odotetaan?

Työnantajat odottavat yliopiston tuottavan työntekijöitä, jotka selviytyvät työtehtävistä opittujen työelämätaidojen avulla. (Kempainen & Laine, 2017, 32.) Työelämätaitoja ovat muun muassa vuorovaikutustaidot, taito työskennellä tiimeissä, kriittisen ajattelun taidot sekä joustavuus. (Oulu.fi, 2019) Työelämätaitoja on kuitenkin vaikea opettaa yliopistossa ja siksi yliopistot järjestävät opetusharjoitteluita sekä työelämäjaksoa kuten Kempainen ja Laineen (2017, 33) mukaan Pajarre ym. (2016) ovat todenneet.

Valmistuttuaan kasvatustieteiden maisteriksi on pätevyys opettaa peruskoulun 1-6 luokilla. Kuitenkin luokanopettajan virkojen auki laitetuissa hakuilmoituksissa ilmenee, kuinka työelämävalmiuksien kuten hyvien vuorovaikutus- ja tiimityöskentelytaitojen lisäksi arvostetaan erityistä osaamista jossain peruskoulussa opetettavasta aineesta. Erityisesti taito- ja taideaineiden osaaminen katsotaan useissa viroissa eduksi. (Kuntarekry 2020.) Työpaikkailmoitusten perusteella luokanopettajan koulutus ei riitä, vaan ilmoituksista välittyy spesifien tietotaitojen arvostaminen. Onko yhteiskunnassamme oletuksena, että luokanopettajalla on kaksoiskelpoisuus johonkin peruskoulussa yhteisenä opetettavaan aineeseen, vai katsotaanko vähäisempikin osaaminen eduksi?

2.2.2 Sivuainevalinta tulevaisuutta varten

Lehden ja Kosken (2014) mukaan oman opintopolun valinta on iso päätös, johon opiskelijan olisi hyvä saada tukea. Toki on huomioitava sivuaineen erilainen asema luokanopettajakoulutuksessa, joka valmistaa luokanopettajaksi, toisin kuin generalistialoilla, joista ei suoraan valmistu selvään ammattiin. (Lehti & Koski, 2014, 102.) Silti suoraan ammattiin valmistava koulutus ei sulje pois sivuaineiden vaikutusta oman tutkintoon ja uraan, jolloin on syytä puntaroida sivuaineen valintaa. Lehden ja Kosken (2014) mukaan opiskelijan on tärkeää tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittymiskohteensa sekä pohtia, avaako oma valinta kiinnostavan uramahdollisuuden (Lehti & Koski, 2014, 102). Savolaisen (2002) pro gradu -tutkielman mukaan luokanopettajaopiskelijat tekevät sivuainevalinnan pitkälti oman mielenkiinnon perusteella (Savolainen, 2002, 69). Työelämän paineiden ja kilpailun ollessa kovaa on syytä pohtia, onko valintojen taustalla oman mielenkiinnon lisäksi paine ja oletus kaksoispätevästä opettajasta sekä kiinnittää huomiota kannustimena toimivan korkeamman palkkaluokan rooliin.

Jos oma työ tuntuu mukavalta ja mielenkiintoiselta, on työtä kohtaan helpompi säilyttää motivaatio, mielenkiinto ja sitä kautta saavuttaa tuloksia (Niskanen, 2014, 47). Luokanopettajaopiskelijoilla on mahdollisuus valita itseä motivoivat sivuaineet, jolloin mahdollistuu töiden säilyminen mielekkäänä ja motivoivana.

Entä jos oma kiinnostava sivuaine ei ole työmarkkinoiden arvostetuimpien taitojen kärjessä tai opinnot eivät laajuudeltaan anna pätevyyttä kaksoiskelpoisuuteen? Tällöin puntarissa on oma mielenkiinnon kohde ja kaksoiskelpoisuus, jolloin selviää, millaisen arvon luokanopettajaopiskelijat antavat kaksoiskelpoisuudelle.

2.3 Luokanopettajien heimo

Luokanopettajan koulutus poikkeaa rakenteeltaan monista muista yliopiston tieteenaloista. Koulutuksen rakenne on hyvin strukturoitu ja opinnot etenevät pääsääntöisesti valmiin suunnitelman mukaan. Ensimmäiset kaksi vuotta

opiskelijat etenevät suurin piirtein samaan tahtiin omissa HOPS- ryhmissään, joihin opiskelijat jaetaan heti opintojen aluksi. Tiiviin yhdessäolon, ryhmätöiden ja toiminnallisuuden seurauksena luokanopettajista syntyy varsin tiivis yhteisö, jossa vallitsee oma kulttuurinsa

Jokaisella tieteenalalla vallitsee oma kulttuurinsa, joita Ylijoki (1998) kutsuu akateemiseksi heimoiksi, joiden sisällä vaikuttaa heimokulttuurille ominaiset arvot, toimintatavat sekä uskomukset. Heimokulttuurin jäseniä ovat noviisit eli opiskelijat, joiden halutaan heti opintojen aluksi kiinnittyvän yhteisöön. Heimon täysivaltaiseksi jäseneksi pääseminen edellyttää opiskelijalta virallisen opetusohjelman, toimintatapojen sekä tavoitteiden sisäistämistä mutta myös epävirallisen, piilo-opetussuunnitelmaan kuuluvien tapojen omaksumista. Akateemisen identiteetin rakentumisessa roolimallina toimivat ylhäältä tiedekunnan opettajat mutta myös muut opiskelijat, jotka sosiaalistavat toisiaan välittämällä kuvaa heimon arvoista, puhetavoista sekä erottautumisen kohteista. (Ylijoki, 1998, 35, 72.)

Luokanopettajien heimon keskuudessa on tietynlaisia tapoja toimia, jotka omalta osaltaan luovat merkityksiä oikeasta, hyveellisestä opiskelusta. Osa tavoista on julkilausumattomia, ikään kuin sanomattomia sopimuksia. Nämä latentit merkitykset tulevat ilmi opiskelijoiden puheesta kuvastaen opettajuuden myyttejä (Moilanen & Rähä, 2018). Liittyykö sivuaineisiin ja erityisesti kaksoiskelpoisuuteen jotain myyttejä, sanomattomia sopimuksia, jotka ohjaavat opiskelijoiden toimintaa? Vallitseeko luokanopettajien heimossa yhteinen konsensus automaattisesta kaksoiskelpoisuuden hankkimisesta vai sallitaanko tässä asiassa poikkeavuuksia?

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miksi luokanopettajaopiskelijat haluavat itselleen kaksoiskelpoisuuden ja mitä motiiveja heidän valintojensa taustalla on. Tässä tutkimuksessa käytän termiä kaksoiskelpoinen tarkoittaen peruskoulun aineenopettajan pätevyyttä, jonka luokanopettajaopiskelija saa opiskeltuaan jostain peruskoulussa opetettavasta aineesta 60 opintopisteen laajuiset perus- ja aineopinnot (Sool.fi). Näistä aineenopettajan pätevyyden mahdollistavista perus- ja aineopintojen kokonaisuuksista käytän termiä pitkä sivuaine.

Tutkimuskysymys on seuraavanlainen:

Miksi luokanopettajaopiskelijat haluavat itselleen aineenopettajan pätevyyden?

Pyrin tutkimuskysymykseni avulla selvittämään, onko valinnan taustalla mahdollisesti henkilökohtaiset perustelut vai onko valinta heimon viitoittamaa. Lisäksi pyrin selvittämään, onko valinnalla jotain merkitystä työelämärelevanssin kanssa.

3.2 Tutkimusmenetelmä ja aineiston hankinta

Tutkimukseni on luonteeltaan laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus, joka ymmärretään yksinkertaisimmillaan aineiston kuvaamisena. Kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä subjektiivisuus sekä tutkittavien näkökulman tarkasteleminen. Subjektiivisella lähestymistavalla päästään lähemmäksi tutkittavien omakohtaisia kokemuksia tarkastelemalla otantaa perusteellisesti. Otannan perusteellinen tarkastelu mahdollistuu, sillä laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että otanta on varsin pieni ja harkinnanvarainen. (Eskola & Suoranta, 1998, 13-14.)

Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että aineisto nähdään yksinkertaisimmillaan tekstinä, joka on syntynyt tutkijasta riippumatta tai riippuen. Tässä tutkimuksessani aineistona toimii haastattelut, jotka ovat syntyneet tutkijasta riippuen. Aineistot voivat auttaa hypoteesin keksimisessä sekä kehittää tutkijan ajattelua, sillä kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä hypoteesittomuus, jolloin tutkijalla ei ole lukkoon lyötyjä ennakkokäsityksiä tutkimuksen tuloksista. (Eskola & Suoranta, 1998,15-20.)

Aineisto kerättiin haastatteluna, joka on laadullisen tutkimuksen yleisin aineistonkeruumenetelmä. (Eskola & Suoranta, 1998). Haastattelussa sekä haastateltava että haastattelija ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Vuorovaikutteisessa tilanteessa mahdollistuu kysymysten uudelleen esittäminen, sanamuotojen tarkentaminen sekä kysymysten esittäminen joustavassa järjestyksessä. (Eskola & Suoranta, 1998; Tuomi & Sarajärvi, 2018.)

Haastattelutyypiksi valikoitui teemahaastattelun ja puolistrukturoidun haastattelun välimuoto (liite 1). Mietin kuhunkin teemaan sopivia kysymyksiä, joihin halusin saada vastaukset, mutta joiden järjestys ja muoto vaihtelivat haastattelutilanteessa teemahaastattelulle tyypilliseen tapaan. Teemahaastattelussa kysymysten tarkka järjestys sekä muoto voivat vaihdella mahdollistaen yksilölliset tulkinnat sekä kysymysten tarkentamisen. Tutkijan vastuulla on huolehtia kaikkien teemojen läpikäyminen edes jossain määrin jokaisen haastateltavan kanssa. (Eskola & Suoranta, 1998, 64-65.)

Tutkimuksen toteuttamiseksi haastattelin viisi Tampereen yliopiston luokanopettajaopiskelijaa heidän motiiveistaan kaksoiskelpoisuuden hankkimiseen. Kaikki haastateltavat olivat naisia. Haastattelut toteutettiin etänä ja haastateltavat olivat kolmannen, neljännen ja viidennen vuosikurssin opiskelijoita, joilla kaikilla oli pitkä sivuaine. Jätin tarkoituksella ensimmäisen ja toisen vuosikurssin opiskelijat pois tutkimuksesta, koska suurin osa opiskelijoista etenee suunnitellun tutkintorakenteen mukaan, jolloin sivuaineiden opiskelu on ajankohtaista kolmannesta vuosikurssista eteenpäin. Halusin rajata tämän tutkimuksen koskemaan pitkän sivuaineen opiskelijoita, jonka vuoksi sivuaineen laajuus toimi tutkimukseen osallistumisen ainoana kriteerinä vuosikurssin lisäksi. Haastattelujen kesto vaihteli kymmenestä minuutista kolmeenkymmeneen minuuttiin. Teemahaastattelu sisälsi neljä teemaa, jotka koskivat sivuaineen suunnittelua, päätöksentekoa, opiskelua sekä sivuaineen tuottamaa merkitystä

ja arvostusta. Viimeisen teeman otin mukaan vasta jo tehtyäni muutaman haastattelun, koska huomasin, että kolmella ensimmäisellä teemalla en saanut esiin tutkimuksen kannalta relevanttia tietoa. Tässä tuli esille laadullisen tutkimuksen prosessimaisuus. Tutkimuksen eri osa-alueet, kuten aineiston hankkiminen voivat muotoutua ja kehittyä vähitellen tutkimuksen edetessä (Kiviniemi, 2018). Koska olin jo ennättänyt tehdä kolme haastattelua ennen lisäteeman muodostumista, lähetin jo haastatelluille opiskelijoille laatimani lisäkysymyksen. Näin kaikkien haastateltavien kanssa tuli käytyä samat teemat läpi.

3.3 Aineiston analyysi

Analysoin aineiston mukaillen Tuomen ja Sarajärven (2018) aineistolähtöistä temaattista analyysia. Litteroin haastattelut sanatarkasti ja kokosin ne yhteen tiedostoon. Litteroitujen tekstien pituus vaihteli neljästä A4-sivusta kahdeksaan sivuun. Luettuani aineiston useaan kertaan lähdin analysoimaan aineistoa teemahaastattelun teemojen mukaisesti, jotka olivat sivuaineen miettimisvaihe, sivuaineen päätöksentekovaihe, opiskeluvaihe sekä merkitykseen ja arvostukseen liittyvä teema. Keräsin teemojen alle sitaatteja ja pyrin löytämään niistä eroja ja yhtäläisyyksiä, mutta myös poikkeavuuksia.

Aineistoa teemoittaessa kohtasin jälleen laadullisen tutkimuksen prosessimaisuuden (Kiviniemi, 2018). Huomasin, että kunkin teeman sisällä toistuvat samat asiat, jolloin päätin muodostaa uudet, aineistosta syntyneet teemat ja unohtaa teemahaastattelun teemat analysointivaiheessa. Laadullisen tutkimuksen prosessimaisuuteen kuuluu tutkimuksen eri osa-alueiden, kuten aineiston analysoinnin kehittyminen tutkimuksen teon aikana (Kiviniemi, 2018). Näin ollen uusiksi aineistoa jäsentäviksi teemoiksi muotoutuivat palkka, työelämä, heimon vaikutus, omat intressit ja koulutuksen rakenne sekä arvostus ja merkitys.

Lopullisten teemojen muotoutumisen myötä lähdin etsimään teemojen alle sitaatteja, joissa haastateltavien ääni tulee esiin. Lisäksi kiinnitin huomiota haastateltavien antamiin merkityksiin sekä niiden sisältöihin (Moilanen & Rähkä, 2018). Tein teemoista käsitekartat, joihin kokosin teemojen kannalta keskeisiä

sitaatteja, merkityksiä sekä huomioita. Lopuksi listasin kustakin teemasta käsitekarttojen perusteella ilmenneet pääkohdat.

4 TUTKIMUSTULOKSET

4.1 Aineenopettajan parempi palkka

Aineenopettajan parempi palkka nousi yhdeksi keskeisimmäksi motiiviksi kaksoiskelpoisuuden hankkimiseen. Tulos on sikäli ymmärrettävä, sillä palkkaluokan korotuksen funktiona oli nimenomaan toimia kannustimena aineenopettajan pätevyyden hankkimiseen lyhyiden sivuaineiden sijaan (Rantala ym., 2010, 61). Näin ollen tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta kannustimen tuottaneen toivotunlaista tulosta.

Tulosten perusteella palkka vaikutti sivuaineen valintaan. Se tulee ilmi osan haastateltujen kertoessa harkinneensa lyhyen sivuaineen valitsemista, mutta loppujen lopuksi aineenopettajan saama korkeampi palkka houkutteli valitsemaan pitkän sivuaineen.

”Siis kyllä mä ihan rehellisesti sanon, et niinku palkka vaikutti siihen.” (H1)

Haasteltavat kertoivat palkan toimineen motivaattorina muuttaen kaksoiskelpoisuuden itsestään selvyydeksi ja siten vaikuttaneen voimakkaasti sivuaineen valintaan.

”Se on ollu [itsestäänselvyys] sen jälkeen, kun mää kuulin et se oikeesti hyödyttää palkassa.” (H4)

Kaksoiskelpoisuuden saaman aseman myötä sivuaineen valinta- sekä päätöksentekovaiheessa osa haastatelluista kertoi vaihtoehdoiksi rajautuneen aineet, jotka mahdollistivat kaksoiskelpoisuuden ja vaihtoehdoista valittiin itseä eniten kiinnostava aine.

Luokanopettajan palkan koettiin olevan huono, jolloin kaksoiskelpoisena saatava kuukausittainen palkkalisä merkitsee vuositasolla jo huomattavaa summaa. Tieto

korkeammasta palkasta motivoi jatkamaan sivuaineopintoja, vaikka ne välillä tuntuivatkin rankoilta.

”Mää en kyllä luovuta. Mielummin sillai, et mä käyn tän loppuun ja opiskelen sit toisen [aineen] lisäksi.” (H2)

Toisaalta korkeammasta palkasta ei nähty olevan pelkkää hyötyä, vaan osa haastateltavista oli pohtinut sitä, voiko kaksoiskelpoisuus jopa heikentää heidän työmahdollisuuksiaan. Työmahdollisuuksia heikentävänä tekijänä kaksoiskelpoisuus nähtiin silloin, mikäli omalle erityisosaamiselle jostain yhteisenä opetettavasta oppiaineesta ei ollut tarvetta haettavassa työssä.

”...haluaako joku koulu ottaa sellasen, jolle ne joutuu maksaa enemmän rahaa, et tavallaan onko se jotenki huonompi.” (H4)

4.2 *Valttikortti työmarkkinoille*

Nykyisessä yhteiskunnassa työelämä elää jatkuvassa muutoksessa. Globalisaation sekä tieto- ja viestintätekniikan kehittymisen nähdään olevan yksi isoimmista muutokseen johtavista tekijöistä. Muutoksen myötä vaikutukset näkyvät muun muassa työllistymisessä, osaamisvaatimuksissa sekä erilaisissa urapoluissa. (Rouhelo, 2014, 13.) Työntekijöiltä vaaditaan jatkuvaa mukautumiskykyä sekä moniosaamista ja opiskelijat pyrkivät suuntaamaan koulutuksensa ja osaamisensa siten, että se vastaa mahdollisimman kattavasti tulevan työelämän vaatimuksiin.

Tutkimustuloksissa tuli ilmi pyrkimys työelämärelevanssin parantamisesta. Korkeakouluopinnot eivät enää takaa varmaa työllistymistä ja urakehitystä kuten ennen (Rouhelo, 2014,14). Kaksoiskelpoisuuden uskottiin parantavan työllistymistä laajempien työllistymismahdollisuuksien vuoksi.

”Halusin myös niinku pitää sen oven avoinna, et olis sit enemmän vaihtoehtoja, mihin voi hakee töihin.” (H1)

”[Halusin kaksoispätevyyden] koska saattaa olla parempi työllistyminen.” (H3)

Haastateltavat kokivat, että aineenopettajuus on valttikortti työmarkkinoilla, jossa Vesasen (2014, 33) mukaan kilpailu on kovaa, joten kaksoispätevänä he ovat ikään kuin etulyöntiasemassa aineenopettajan pätevyyden vuoksi.

”On se kyllä lyöntiasema tavallaan siinä suhteessa, et mä voin mennä sekä yläasteelle, että ala-asteelle.” (H2)

Luokanopettajan ammatti koettiin haastatteluissa sellaiseksi professioksi, jossa jokaisesta oppiaineesta tietää hieman. Niinpä kaksoiskelpoisuus koettiin mahdollisuutena jonkin spesifin tietotaidon hankkimiseen. Tietyn aineen osaamisen koettiin tuovan turvaa sekä varmuutta omaan opettajuuteen.

”...se tuo mulle sellasta turvaa, et se on mulla siellä.” (H4)

”...luokanopettajuuteen kuuluu niin monia aineita ja kun en koe monissa olevani niin hyvä... niin tän takia haluan saada [historian] opettajan pätevyyden et tulee ehkä varmempi olo itelle kun on se tietty aine, jossa on hyvä ainakin toivottavasti näitten yliopisto-opintojen jälkeen.” (H5, sivuaine muutettu)

Haastattelujen perusteella kaksoiskelpoisuus ei kuitenkaan ollut kaikille opintojen alusta asti itsestään selvyyttä. Haastateltavien joukossa oli nähtävissä polarisaatiota. Osalle kaksoiskelpoisuus ja oman uran suuntaaminen olivat olleet selvillä opintojen alusta saakka, osa taas tuli tietoisiksi mahdollisuudesta aineenopettajan kelpoisuuden hankkimiseen vasta opintojen aikana. Pitkän sivuaineen opiskelu oli saanut muutaman haastatellun pohtimaan omia intressejään luokanopettajuutta kohtaan, joten kaksoiskelpoisuus antoi mahdollisuuden punnita oman opettajuuden kehittymistä ilman lukkoon lyötyjä päätöksiä.

”Mää oon ollu harkassa vasta kakkosluokalla enkä oo päässy vielä opettamaan isompia oppilaita, niin mä en tiiä, et haluanko mä enemmän opettaa siellä yläasteella vai ala-asteella vai missä niin se avaa enemmän mahdollisuuksia tulevaisuudessa... ehkä sit jos ois ollu 100% varma siitä et haluaa ala-asteella opettaa niin tietty sit se ois ollu mielekästä ehkä erikoistua siihen esi- ja alkuopetukseen mut ku ei oo ite varma niin sit on enemmän mahdollisuuksia auki tulevaisuuden kannalta jos tekee tällei.” (H3)

Toisille pitkän sivuaineen opiskelu oli kirkastanut, ettei luokanopettajuus ole heitä varten, jolloin kaksoiskelpoisuus nähtiin uuden urapolun aukaisijana.

”Tää on semmonen korjaus oikealle suunnalle, mitä määhän haluan tehdä isona.”
(H2)

Kaksoiskelpoisuus nähtiin työmarkkinoiden kannalta jopa välttämättömyytenä, asiana, ”joka pitää nykypäivänä olla.” Haastateltavat eivät kuitenkaan olleet perehtyneet siihen, mitkä oppiaineet olisivat hyödyksi tulevaisuuden työnhaun kannalta ja tehneet sen perusteella päätöstä, vaan kaksoiskelpoisuutta itsessään pidettiin avaimena työpaikkojen aukeamiseen, vaikkei välttämättä tarvittavaa pätevyyttä omaisikaan.

4.3 ”Kai tässä nyt on itekki se otettava” -heimon vaikutus

Haastatteluista tuli ilmi, kuinka kaksoiskelpoisuus on luokanopettajien keskuudessa jopa itsestään selvyys. Huomiota kuvaa hyvin seuraavat sitaattit, joissa haastatellut kokevat kaksoiskelpoisuuden olevan luokanopettajien keskuudessa vallitseva ja itseenkin tarttua ilmiö. Muiden mukana toimiminen on osa sosiaalista identiteettiä, jossa yksilö pyrkii saavuttamaan yhteisön jäsenyyden omaksumalla sen toimintatavat (Ylijoki, 1998,132).

”...kun se on vähän, että kun kaikilla muillakin on niin kyllä mullakin - tyyppinen ilmiö.” (H4)

”...tuntuu et se oli niin itsestään selvyys muille niin kai tässä nyt itekkin on se otettava.” (H5)

Aholan ja Olinin (2000) tutkimuksen mukaan luokanopettajat ovat varsin homogeeninen ryhmä (Ahola & Olin, 2000, 159) ja tämä tutkimus on linjassa aikaisempien tutkimusten kanssa. Tulosten perusteella luokanopettajaopiskelijoiden sivuaineiden valintaan vaikuttavat suuresti opiskelutovereiden valinnat. Pirstaleinen, eri alojen kursseja sisältävä kokonaisuus koettiin mielenkiintoiseksi, mutta muiden valinnat ohjasivat myös omaa valintaa kohti aineenopettajuutta.

”...ei kukaan mun kaveri lähteny ottaa semmosta sirpaleista et yhtä kurssia tuolta ja yhtä kurssia täältä, vaan kaikki käytännössä otti yhden kokonaisuuden niin siinä mielessä vaikutti, että joo mäkin otan sen kokonaisuuden.” (H2)

Kaksoiskelpoisuuden suosiminen ei kuitenkaan näkynyt vain opiskelijoiden keskuudessa. Aineistosta selvisi, kuinka yliopiston puolelta opiskelijoita oli kehoitettu ottamaan kaksoispätevyys parempien työllistymismahdollisuuksien sekä korkeamman palkan vuoksi. Osa oli kokenut yliopistolta tulleet kommentit niin voimakkaana, että ne olivat ”jääneet takaraivoon” ja vaikuttivat vahvasti sivuaineen valintaan.

”Kyl se sit vähän niinku takaraivossa oli, että okei ehkä mä sit kuitenkin hyödyn eniten siitä aineenopettajan pätevydestä.” (H1)

”...aika paljon [yliopiston puolelta] painotettiin sitä, että työllisyysmahdollisuudet ois tosi paljon paremmat ja tyyliin et jos sulla ei oo mitään kaksoispätevyyttä niin voi olla tosi vaikea saada jotain virkaa. Niin vaikutti siltä et vähän niinku korostettiin sitä, et se ois jotenki tosi tärkeitä, et ois se kaksoispätevyys.” (H3)

Paine kaksoiskelpoisuudesta niin opiskelutovereiden kuin henkilökunnan puolelta sekä pelko työllistymisestä muutti kaksoiskelpoisuuden itsestään selvyydeksi, jota ei kyseenalaistettu.

”Niin se kaksoiskeloisuus on itelle ollu niin selvänä, et se paine on varmaan aiheuttanut sen itsestäänselvyyden.” (H4)

Haastateltavat kokivat, että mikäli heillä ei olisi kaksoiskelpoisuuden antavaa pitkää sivuainetta, tulisi heille paineita massasta poikkeavan valinnan seurauksena. Lyhyen sivuaineen uskottaisiin aiheuttavan huonommuuden tunnetta muiden keskuudessa, koska opiskelutoverit opiskelevat aineenopettajaksi. Lisäksi haastateltavat uskoivat, että lyhyttä sivuainetta opiskellessa heräisi pelko työllistymisen vaikeutumisesta.

”...kyl mä uskon, et mulla ois vähän ollu sellanen fiilis, et on jotenkin huonompi ja tullu sellanen stressi siitä, et saanko mää nyt sit töitä ku mulla ei oo mitään muuta pätevyyttä.” (H3)

”Mulle tulis ehottomasti semmonen [vajavainen] olo... että vähän niinku jättäis jotain tekemättä jos sitä [pätevyyttä] ei olis.” (H4)

Edellä mainitun kommentin perusteella voi tehdä varovaisen tulkinnan, jonka mukaan luokanopettajien heimossa on vallalla ajatus siitä, kuinka luokanopettaja on jollain tavalla vajavainen, mikäli hänellä ei ole kaksoispätevyyttä. Niin yliopiston opettajat, kuin opiskelijat ovat omaksuneet heimon julkilausumattoman ajatuksen, jota he edistävät joko tietoisesti tai tiedostamattaan omalla toiminnallaan. Heimosta poikkeaminen aiheuttaa opiskelijoille painetta ja ahdistusta siitä, ettei ole tarpeeksi pätevä opettajaksi.

4.4 Omat intressit sekä koulutuksen rakenne

Tutkimuksen perusteella kaksoiskelpoisuus näyttäisi olevan itsestäänselvyys, joten on syytä pohtia, millainen painoarvo opiskelijoiden omalla mielenkiinnolla on sivuaineiden valinnassa sekä opiskelussa.

Haastateltujen kesken oli vaihtelua siinä, kuinka paljon opiskelija oli valmis näkemään vaivaa sivuaineen hakuprosessin eteen sekä siinä, oliko opiskelijalla jokin itseä erityisesti kiinnostava oppiaine, jota halusi opiskella sivuaineena.

Ne kenellä oli pidempiaikaista kiinnostusta tai harrastuneisuutta joltain oppiainetta kohtaan, halusivat valita sivuaineeksi juuri sen itseä kiinnostavan aineen. Oman harrastuneisuuden jatkaminen opintojen merkeissä sekä itseä kiinnostava sivuaine tarjosivat vastapainoa ja kaivattua käytännöllisyyttä teoreettisiin opintoihin.

”Kyllä toi historia nyt on mua sillee aina kiinnostanut...ja mää kaipasin käytännönläheisyyttä ja et pääsee tekemään eri juttuja...” (H3, sivuaine muutettu)

”No se on mua aina kiinnostanu, se on ollu semmonen ihana harrastus itelle ja sit ku mää tajusin et Tampereella se on mahdollisuus käydä niin se oli se juttu.”(H4)

Haastatellut kertoivat mielenkiintoisen sivuainevalinnan edistävän heidän opinnoissa jaksamistaan ja motivaation säilymistä sivuainetta kohtaan.

Joo en mäa varmaan jaksais [opiskella] 60 noppaa [sivuainetta joka ei kiinnostaa] ku se on kuiteski aika paljon, et kyllä sen aineen pitää olla aika kiinnostava et sää jaksat sitä opiskella” (H3)

Ja sit se et mäa mietin vastapainoa mun opinnoille, et mikä on sellanen järkevä 60 opintopisteen kokonaisuus että mäa selviän väsymättä mun koulusta ja mäa aattelin et [historia] on sellanen joka antaa enemmän ku ottaa.” (H4, sivuaine muutettu)

Toisinaan oman mielenkiinnon seuraaminen edellyttää joustavan opinto-oikeuden hakemista toisesta yliopistosta, sekä siihen liittyvää hakuprosessia. Joustava opinto-oikeus (joo) mahdollistaa omaan tutkintoon sisällytettävät opinnot jostain toisesta yliopistosta. Joustavan opinto-oikeuden voi saada aineisiin, joita ei voi opiskella Tampereen yliopistossa ja opinto-oikeuden saaminen edellyttää hakuprosessia. (Tuni,2020.)

Yksi haastateltavista tuo kuitenkin ilmi, kuinka joo-opintoja hakiessaan hänen oli pitänyt selvittää itse paljon asioita yliopiston antamien tietojen ollessa vähäisiä. Joo-opintojen selvittelytyön sekä raskaaksi koettujen opintojen seurauksena ei osalla opiskelijoista ollut aineiston perusteella suurta hinkua hakea Joo-opintoihin

”Mä olin vaa et emmä lähe mitään joo-opintoja tai mitään muita opintoja minnekkään Helsinkiin tai Jyväskylään tai ihan mihin tahansa tekemään, ku se on yks työmaa... ne oli jotenki mysteerinen prosessi että miten sä ne saat ja mistä.” (H2)

Joo-opinnot valinnut haastateltu ei ihmettele ilmi tullutta joo-opintojen vastahakoisuutta, koska kokee opintojen olleen rankkoja kahden eri yliopiston välillä kulkemisen vuoksi. Toki nykyinen maailmantilanne koronaepidemian takia oli helpottanut tilannetta opintojen ollessa etänä, mutta haastateltua mietitytti oma jaksaminen lähiopetukseen palatessa. Tällöin reissaamista toiseen kaupunkiin voi tulla jopa kolmena päivänä viikossa. Tutkimuksen perusteella hakuprosessin mutkikkuus sekä toisessa yliopistossa kulkemisen rankkuus mietityttävät opiskelijoita. Joo -opinnot vaativat erityistä mielenkiintoa sekä oikeaa asennetta oppiainetta ja kulkemista kohtaan.

Oma jaksaminen nousi esiin valintaan vaikuttavana tekijänä. Kaksi haastateltua koki toisen opiskeluvuoden niin rankaksi, jonka jälkeen ei ollut

voimia sivuaineisiin liittyviin hakuprosesseihin. Väsymyksen sekä erityisen palon puuttuessa mitään oppiainetta kohtaan oman yliopiston tarjontaan oli helppo tyytyä. Kun kaksoiskelpoisuus oli kuitenkin päämäärä, sivuainevaihtoehtoiksi rajautui Tampereen yliopiston tarjonta. Pitkistä sivuaineista valittiin eniten itseä kiinnostava.

”Mä mietin sitä ehkä siltä kannalta, et mitä on helpoin tehdä tuolla Tampereella... ja sit mä vaa mietin et mikä mua ois eniten kiinnostanu.” (H2)

”...on vienyt aikaa noi opinnot aika paljon ja olin sillee et mä en nyt halua ylimäärästä tähän et pitäis alkaa kirjottaa hakemusta tai esseetä ku joihinkin piti. Mää olin sillee et mua kiinnostaa matematiikka ja siihen ei tarvi hakea ja siihen vaa ilmoittaudutaan niin siitä sitten se mun sivuainevalinta sillee tuli. Et mulla oli kiinnostusta mutta myös vähän laiskuutta siinä hommassa.” (H5)

”Se oli vaan helppo ottaa tuommonen kokonaisuus, että se ois ollu kans työmää, jos oi miettiny jotain niinku monia vaihtoehtoja ja oli vaan yksinkertaista ottaa semmonen yksi kokonaisuus... helppous voitti kyllä tässä. Oli niin rankka se kakkosvuosi et ajattelin et mä meen helpomman kautta.” (H2)

On myös syytä kiinnittää huomiota Tampereen yliopiston tarjoamaan sivuainevalikoimaan. Haastateltavien mielestä sivuaineen olisi hyvä olla kiinnostava sekä itseä kehittävä.

”Koska mun mielestä se olis jotenki niinku järkevämpää et opiskelis jotain semmosta, missä ei oo jo valmiiks hyvä.” (H1)

”Ku mun mielestä ois tärkeää ja paljon järkevämpää et sä käyt vaikka jotain 25 nopan kokonaisuuksia sellaisia aineita, mitkä sua oikeesti kiinnostaa, kuin se et sää otat väkisin 60 noppaa ainetta, mikä sua ei välttämättä paljon kiinnosta mut sää aattelet et no mä saan vähän parempaa palkkaa.” (H3)

Kommentit ovat samassa linjassa Erkkilän (2014) kanssa, jonka mukaan oma mielenkiinnon kohde sekä vahvuuksien tunnistaminen ovat vahvasti mukana opiskelijoiden perusteluissa uravalintaan sekä opiskeluvaihtoihin liittyvissä kysymyksissä (Erkkilä, 2014, 26).

Huomionarvoista on kuitenkin haastateltujen puheen ja toiminnan välinen ristiriita, sillä osa haastatelluista ei ottanut mielipiteestään huolimatta heitä kiinnostavaa lyhyttä sivuainetta, koska se ei mahdollistanut kaksoiskelpoisuutta. Haastattelujen perusteella kiinnostuksen kohteina olivat liikunta, käsityö sekä musiikki mutta näistä aineista ei ole Tampereen yliopistossa tarjolla

kaksoiskelpoisuuden mahdollistavia opintoja. Tällöin nämä sivuaineet jäivät valitsematta, vaikka ne olisivat kiinnostaneet.

”Mua ois vaikka kiinnostanu se [käsityö] mut ku sitä ei voinu opiskella meillä kun sen 25 noppaa niin sit se jotenki tuntu turhalta et ei saa siitä mitään sellasta virallista pätevyyttä, vaikka on siitakin varmasti paljon hyötyä et opiskelee sen 25 noppaa mut jotenki se tuntu itelle et haluais kunnon pätevyyden et on jossain papereissaki pätevä eikä vaa sillee että on käyny 25 noppaa mut siitä ei oo konkreettisesti mitään lisää siihen sun tutkintoon.” (H3, sivuaine muutettu)

Sitaatissa ”kunnon pätevyys” -ilmaisuu vaikuttaa äkkiseltään neutraalilta ilmaisulta, mutta lähemmin tarkasteltuna on kommentissa löydettävissä arvolutaus aineenopettajuutta kohtaan.

4.5 Arvostus ja merkitys

Tutkimuksen perusteella kaksoiskelpoisuuden motiivina näyttää vahvasti olevan aineenopettajan saama parempi palkka sekä usean haastatellun mainitsema kiinnostus oppiainetta kohtaan. On kuitenkin syytä kiinnittää huomiota siihen, mikä tekee aineenopettajan pätevyydestä heimon keskuudessa itsestään selvän ilmiön, josta poikkeamisen uskotaan aiheuttavan huonommuuden tunnetta. Onko takana aineenopettajan suurempi arvostus, joka kumpuaa heimon julkilausumattomista säännöistä ja jonka opiskelijat omaksuvat?

Kysyttäessä kokemuksesta aineenopettajan korkeammasta arvostuksesta osa haastateltavista kertoi tuovansa ilmi aineenopettajuutensa sekä kokevansa sen ikään kuin kunnia-asiana.

”...huomaan sen siitä, et ku joku kysyy et tuleeko susta alakoulun opettaja, niin mä sanon heti et ei voin mä myös yläkoulussa opettaa historiaa... ehkä se on vähän enemmän jos on se pelkkä luokanopettaja jos on se sivuaine.” (H4, sivuaine muutettu)

Kommentista tulee ilmi, kuinka haastateltava pitää aineenopettajuutta arvostettuna ja kokee saavansa enemmän kunnioitusta ihmisiltä tuodessaan ilmi aineenopettajan pätevyytensä. Arvoasetelma on verrattavissa symbolisesti

rinnakkaiskoulujärjestelmän aikaan, jolloin oppikoulun opettajaa pidettiin arvostetumpana hänen korkeamman koulutuksensa ansiosta. Aineiston perusteella sama ilmiö näyttäisi olevan edelleen vallalla: aineenopettajan kokeman arvostus rinnastetaan osittain tutkinnon laajuuteen, jolloin kaksoispätevä opettaja nähdään arvokkaampana kuin luokanopettaja tai aineenopettaja ilman kaksoispätevyyttä.

”...et jos sulla on molemmat [pätevyudet], niin oothan sää sitten opiskellu paljon enemmän kuin toinen niistä tai jompikumpi niistä yhteensä niin oothan sää tavallaan sitten ehkä korkeemmalla.” (H2)

Osa haastelluista kielsi jyrkästi kokevansa aineenopettajan arvokkaampana ja kiisti edes ajatelleensa arvoasetelmaa.

”En mä sanois et se ois niinku arvostuksen kannalta tai se ei oo, ei käyny ees mun mielessä.” (H1)

Kuitenkin osan haastateltujen puheesta tulee ilmi Rähän (2010) väitöskirjassaan esiin tuoma Siljanderin ja Karjalaisen (1993) näkemys merkityksen tasoista. Sen mukaan yhteisössä on tiedostamattomia tasoja, joissa vaikuttavat yhteisön perusmyytit sekä toiminnan piilevät säännöt, jotka ilmenevät piilomerkityksinä. (Räihä, 2010, 37-38.) Haastateltu ei myönnä kokevansa aineenopettajan olevan arvostetumpi, mutta se tulee kuitenkin ilmi hänen puheestaan.

...”jos mää oon pelkkä luokanopettaja, niin mää meen vaan ala-asteelle.” (H2)

”... mä en halua olla vaan luokanopettaja.” (H2)

Ilmaisut ”pelkkä” ja ”vaan” viittaavat siihen, kuinka luokanopettajana ikään kuin puuttuisi jotain ja se olisi vähempiarvoisempi. Aineenopettajana saavuttaa yhteisön julkilausumattoman myytin arvostetummasta opettajasta.

Aineenopettajan korkeamman arvostuksen lisäksi heimossa ilmenee jonkin asteista oppiaineiden arvottamista. Yksi haastateltava kertoo pitävänsä aineenopettajuutta arvossaan, mutta kokee oman aineensa sellaiseksi, joka ei herätä muissa niin suurta kunnioitusta. Hänen mukaansa luonnontieteitä opiskellessa saattaisi kokemus aineenopettajan arvokkuudesta olla voimakkaampi.

”Mut ehkä se historia on aineena sellanen että jos se ois joku vaikka matikka niin määhän kokisin sitä ehkä enemmän tai jos määhän luonnontieteitä lukisin niin määhän saattaisin tuoda ehkä sitä [aineenopettajuutta] enemmän [ilmi]. ” (H4, sivuaine muutettu)

Toisaalta toinen haastateltavista uskoo saavansa osakseen enemmän arvostusta ympäristöltään, mikäli hänestä tulisi käsitöiden opettaja. Arvostuksen koetaan siis olevan yhteydessä oppiaineeseen.

”...käsitöiden opettajana taas muilta saattais tulla enemmän ihailua, koska kädentaidot on nykypäivänä niin harvassa. Oma valinta ei itselläkään tunnu niin erikoiselta, joten en siis koe, että se kauheesti herättäisi ”itsekkunnioitusta” myöskään muissa.” (H1)

On siis merkillepantavaa, että luokanopettajien heimossa piilee jokin arvoasetelma eri oppiaineiden välillä ja tietyn alan osaajia pidetään suuremmassa arvossaan. Haasteltavien kokemukset arvoasetelmasta jylläävät heimon sisällä, jossa tietyt sivuainevalinnat herättävät ihailua.

...”oon mun sivuaineesta saanu kuulla [kommentteja] et apua, määhän en ikinä pystyis jotain matikkaa opiskelemaan!” (H5)

Ylijoen (1998) mukaan akateemisessa maailmassa heimot ovat arvojärjestyksessä ja huipulla ovat luonnontieteilijät (Ylijoki, 1998, 68). Tämä Ylijoen teoria selittää luonnontieteiden arvostuksen luokanopettajien heimossa. Luonnontieteiden osaajaa pidetään akateemisen maailman eliittinä, joka lisää varmuutta omasta ammattitaidostaan. Toisaalta taas luokanopettajan ammatti on perinteisesti nähty käytännöllisenä, jolloin taito- ja taideaineiden osaamista saatetaan sen vuoksi pitää arvossaan.

Toki kotitausta ja ympäristössä vallitsevat arvostukset saattavat osittain vaikuttaa siihen, millaista osaamista opiskelija pitää arvossaan, mutta sitä ei tässä tutkimuksessa ole aineiston perusteella mahdollista todentaa.

5 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa tutkin Tampereen yliopiston luokanopettajaopiskelijoiden motiiveja kaksoiskelpoisuuden hankkimiseen. Toteutin tutkimuksen haastattelemalla viittä Tampereen yliopiston luokanopettajaopiskelijaa heidän motiiveistaan pitkän sivuaineen opiskeluun, joka antaa pätevyyden toimia peruskoulussa opiskelemaisena aineen aineenopettajana.

Tulosten perusteella kaksoiskelpoisuuden hankkimisen motiivit liittyvät tulevaan työhön, koulutuksen rakenteeseen ja yliopiston tarjoamiin sivuainevaihtoehtoihin, heimon vaikutukseen sekä aineenopettajan arvostukseen. Heimon vaikutus sekä aineenopettajan korkeampi arvostus ovat jossain määrin yhteisössä piileviä, mutta ne tulevat ilmi haastatteluissa.

Aineenopettajan saama korkeampi palkka toimi keskeisimpänä motiivina kaksoiskelpoisuuden hankkimiseen. Parempi palkka on konkreettinen, valintaa selvästi ohjaava syy. Tulos on ymmärrettävä, sillä säädöksen korkeammasta palkkaluokasta toivottiin kannustavan luokanopettajia aineenopettajan pätevyyden opiskeluun (Rantala ym., 2010, 61.) Tutkimukseni perusteella voi todeta, että kannustimena toiminut säädös on tuottanut toivotunlaista tulosta.

Huomionarvoista on kuitenkin se, että tulokseni on ristiriidassa Savolainen (2002) pro gradu -tutkielman tulosten kanssa, jonka mukaan paremmalla palkalla on hyvin vähän, tai ei lainkaan merkitystä sivuainevalinnoille. Tämän tutkimuksen perusteella on vaikea sanoa mistä ristiriita johtuu. Yksi syy saattaa olla Savolainen tutkimuksen ajankohta. Pro gradu -tutkielma on vuodelta 2002, jolloin säädös korkeammasta palkkaluokasta oli tehty vasta neljä vuotta aikaisemmin. On hyvin mahdollista, että kannustimena toiminut korkeampi palkkaluokka ei ollut vielä tuolloin vaikuttanut merkittävästi sivuainevalintaan säädöksen ollessa niin uusi.

Palkan lisäksi toinen tulevaan työhön liittyvä motiivi koski työelämärelevanssin parantamista. Aineenopettajan pätevyyden koettiin olevan valttikortti työmarkkinoilla sekä tarjoavan laajemmat työnhakumahdollisuudet. Lisäksi kaksoiskelpoisuus antoi mahdollisuuden opettaa eri luokka-asteilla, mikäli opiskelija ei ollut täysin varma omasta kiinnostuksestaan luokanopettajuutta kohtaan. On kuitenkin syytä kiinnittää huomiota siihen, ettei kaksoiskelpoisuus ole avain varmaan työllistymiseen. Oman kompetenssin lisäksi työmarkkinoilla edellytetään muun muassa kriittisen ajattelun taitoja, ongelmanratkaisukykyä sekä tietoteknisiä valmiuksia. (Erkkilä, 2014, 27.)

Tuloksissa tuli ilmi kaksoiskelpoisuuden hankkimiseen liittyviä motiiveja, jotka johtuivat koulutuksen rakenteesta sekä omista intresseistä. Mikäli opiskelijalla oli harrastuneisuutta tai vahvaa mielenkiintoa jotain oppiainetta kohtaan, oli hän valmis näkemään vaivaa sivuaineen hakuprosessiin ja mahdollisesti myös joo-opintojen hakemiseen. Mikäli taas mikään oppiaine ei tuntunut erityisen kiinnostavalta, eikä ”mysteeriseksi” ja ”vaivalloisiksi” koetut joo-opinnot houkuttelleet oli oman yliopiston tarjontaan helppo tyytyä. Kaksoiskelpoisuuden ollessa itsestään selvyys opiskelijoiden keskuudessa ainoana kriteerinä sivuaineelle toimi kaksoiskelpoisuuden mahdollistava kokonaisuus. Näin ollen vaihtoehdoiksi jäi valita Tampereen yliopiston pitkien sivuaineiden tarjonnasta itseä eniten kiinnostava.

Myös omalla jaksamisella oli vaikutus valintaan. Kahden rankoilta tuntuneiden opiskeluvuosien jälkeen ei ollut voimavaroja tiettyihin sivuaineisiin liittyviin hakuprosesseihin, jolloin sivuaineen valintaa ohjasi helppous ja vaivattomuus.

Mieleen nousee kysymys, ohjaako kannustimena toimiva aineenopettajan korkeampi palkka sivuaineen valintaa. Tutkimuksessa tuli ilmi kaksoiskelpoisuuden olleen päämäärä, jolloin Tampereen yliopiston pitkien sivuaineiden tarjonnasta valittiin eniten itseä kiinnostava. Voiko käydä iin, että aineenopettajan korkeampi palkkaluokka ohjaa liikaa valintaa, jolloin sivuaine ei välttämättä edes kiinnosta? Erkkilän (2014) mukaan työelämään siirryttäessä työnantajan vakuuttamisen lähtökohtana toimii omien vahvuuksien ja kiinnostuksen kohteiden tunnistaminen, jonka jälkeen on mahdollisuus vakuuttaa työnantaja (Erkkilä, 2014, 26). Jos oma sivuaine ei ole kiinnostanut itseä, voi työnantajan vakuuttelu aineen kiinnostavuudesta olla haastavaa.

On myös syytä kiinnittää huomiota mielenkiinnon merkitykseen työssä suoriutumisen ja kehittymisen kannalta. Jos työ on mielekästä, on työntekijöillä suurempi mahdollisuus saavuttaa tuloksia (Niskanen, 2014, 47). Pohdittavaksi jää, olisiko työssä kehittymisen ja opetuksen eteenpäin viemisen kannalta tehokkaampaa, jos jokainen valitsisi puhtaasti itseään kiinnostavan sivuineen? Ohjaako kannustin korkeammasta palkasta kauemmaksi innovatiivisuuden mahdollisuuksista?

Ylijoen (1998) mukaan jokaisella heimolla on sille ominaiset toimintamuodot, tavoitteet sekä arvostukset, jotka heimon jäsenet pyrkivät omaksumaan (Ylijoki, 1998, 68). Tutkimuksen perusteella näyttäisi siltä, että luokanopettajien heimossa kaksoispätevyys on tavoite, jota kohti monet opiskelijat pyrkivät ilman suurempaa kyseenalaistamista. Sivuaineen suunnitteluvaiheessa heimon jäseniltä kuullun tiedon koettiin vaikuttaneen oman sivuaineen suunnitteluun. Näyttäisi siltä, että pirstaleinen, eri alojen kurseja sisältävä sivuainekokonaisuus koettiin mielenkiintoiseksi, mutta loppujen lopuksi päädyttiin pitkään sivuaineeseen. Syyinä mainittiin muiden kavereiden valinnat, jolloin massasta poikkeamista ei haluttu.

Muiden mukana kulkeminen ei aiheuta paineita erilaisuudesta, jolloin opiskelijoille saattaa tulla tunne siitä, että on tehnyt kaiken niin kuin pitää. Kaksoiskelpoisuuden voi nähdä heimon jäseniä yhdistävänä tekijänä, jolloin yhteisten kokemusten ja vertaistuen jakaminen on helppoa.

Tutkimukseni teoriassa toin esiin oppikoulun ja kansakoulun opettajien erilaisen arvotuksen sekä mahdollisen yhteyden tähän päivään. Tulosten perusteella aineenopettaja koetaan arvokkaampana kuin luokanopettaja, jolla voidaan katsoa olevan symbolinen yhteys oppikoulun opettajan korkeampaan arvostukseen. Haastateltujen mukaan kaksoiskelpoisuus antaa ”kunnon pätevyyden” sekä ”lisäarvoa”. Haastateltavat uskoivat kokevansa vajavaisuutta sekä huonommuuden tunnetta, mikäli heillä olisi lyhyt sivuaine. Näin ollen kaksoiskelpoisuuden voidaan katsoa täydentävän vajavaiseksi koettua ja vähemmän arvostettua luokanopettajan tutkintoa.

Aineenopettajan korkeampi arvotus on osittain piilevä luokanopettajien heimossa, mutta tulee ilmi haastateltujen puheesta. Moilanen ja Rähä (2018) lainaavat Karjalaista (1999) sanoessaan, kuinka opettajayhteisössä vallitsee

piilossa olevia myyttejä. Mikäli piilossa oleva myytti on se, että aineenopettaja on arvokkaampi, pyritään sitä kohti, vaikka oma kiinnostus ei toteutuisikaan.

5.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimusaiheet

Laadullista tutkimusta tehdessä tutkimuksen arviointi huipentuu sen luotettavuuden arviointiin. Reliabiliteetin arviointiin ei ole olemassa mitään yksiselitteistä ohjetta, mutta tutkimuksen uskottavuuden kannalta merkittävä tekijä on hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen. (Eskola & Suoranta, 2014; Tuomi & Sarajärvi, 2018.)

Pyrin tässä tutkimuksessa noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä niin hyvin kuin mahdollista. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu esimerkiksi tarvittavien lupien hankkiminen, tutkittavien anonyymiuden suojaaminen, aineiston asianmukainen säilyttäminen sekä tutkijan rehellisyys. (Tenk, 2012)

Hankin tutkimukseeni tarvittavat luvat sekä informoin tutkimukseen osallistujia tutkimuksesta. Haastattelut toteutettiin etänä ja kysyin tutkittavilta luvan haastattelun äänittämiseen. Haastattelun luotettavuutta tarkastellessa on syytä kiinnittää huomiota kysymysten asetteluun. Pyrin olemaan haastattelutilanteissa mahdollisimman rento ja tekemään tilanteesta keskustelunomaisen pyrkien esittämästä liian johdattelevia kysymyksiä. Haastateltavien määrän ollessa pieni on erityisen tärkeää pitää huoli tutkittavien anonyymiuden suojaamisesta. Koodasin haastateltavat kirjaimella ja numerolla sekä muutin tutkimuksessa ilmi tulleet seikat, joiden perusteella haastateltavat voisi tunnistaa. Näitä tietoja olivat muun muassa sivuaineet. Säilytin aineistoa asianmukaisesti tietokoneella salasanan takana estäen ulkopuolisen pääsemisen aineistoon.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden takaamiseksi tutkimusta tulee raportoida asianmukaisesti. Pyrin tuomaan tutkimuksessa ilmi tutkimuksen prosessiluonteesta johtuen aiheutuneita tutkimuksenteon vaiheita, sillä prosessiluonteen esiin tuominen lisää tutkimuksen uskottavuutta sekä luotettavuutta. (Kiviniemi, 2018.)

Tutkimuksen luotettavuuden tarkasteluun liittyy olennaisesti tutkijan positio. Laadullisessa tutkimuksessa keskeinen tutkimusväline sekä luotettavuuden

kriteeri on tutkija itse (Eskola & Suoranta, 2014). Tutkimusta tehdessä pyrin kiinnittämään huomiota omaan objektiivisuuteeni sekä suhtautumaan kriittisesti omiin ennakko-oletuksiini.

Tutkimuksessani on syytä huomioida sen olevan sidoksissa tähän aikaan ja paikkaan. Mikäli tutkimus tehtäisiin eri kontekstissa, saattaisivat tulokset ja niiden tulkinta vaihdella tutkijasta riippuen.

Tutkimuksen aikana syntyi useita jatkotutkimusideoita. Jo suunnitteluvaiheessa pohdin, otanko tutkimukseen verrokkiryhmäksi mukaan opiskelijoita, joista ei tule jonkin aineen aineenopettajia, jolloin pystyisin vertailemaan opiskelijoiden kokemuksia. Koin kuitenkin parhaaksi ratkaisuksi rajata tässä tutkimuksessa tutkittavien joukon pitkän sivuaineen opiskelijoihin, mutta lyhyen sivuaineen opiskelijoiden kokemukset kiinnostavat edelleen.

Tutkimuksessa tuli ilmi Tampereen yliopiston sivuainetarjonnan laajuus sekä vaikutus sivuainevalintoihin. Olisi mielenkiintoista tietää, onko opiskelijoiden motiiveissa kaksoispätevyyden hankkimiseen vaihtelua eri yliopistojen välillä sekä miten oman yliopiston tarjonnan koetaan vaikuttavan valintoihin.

Työelämän vaatimukseen vastaaminen sekä parempien työmahdollisuuksien saaminen nousi vahvasti eriin yhtenä motiivina kaksoispätevyyteen. Yksi relevantti jatkotutkimuksen aihe voisi olla sivuaineen hyödyn tutkiminen työelämässä sekä sivuaineen vaikutus työnsaantiin

LÄHTEET

- Ahola, S & Olin, N. (2000). *Yliopiston piilo-opetussuunnitelma: eli tutkimus siitä, miten yliopistossa pärjää pelaamalla yliopistopeliä*. Turku: Turun yliopisto.
- Arola, P. (2017). Oppikouluun vai ei? Muistoja oppikouluun siirtymisestä 1920-1970-lukujen Suomessa. Teoksessa J. Sääntti (toim.), *Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seuran vuosikirja 2017*. Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historian seura.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen* (1. painos). Vastapaino.
- Erkkilä, T. (2014). Suorituksista osaamisen tunnistamiseen. Teoksessa Haataja, S., Lehti, M., Metsävuori, L., Poutiainen, T., Ritvanen, J-M., & Viitaniemi, S., (toim.) *Tulevaisuuden urapolut: Korkeakoulutuetuettujen ohjaus muuttuvassa työelämässä*. (s. 26-32). Turun ammattikorkeakoulu.
- Helsinki.fi. Haettu osoitteesta <https://www.helsinki.fi/fi/kasvatustieteellinen-tiedekunta/opiskelijaksi/opinto-oikeudet-ja-kelpoisuudet/opettajien-kelpoisuusvaatimukset> Viitattu 6.10.2020
- Joutsivuo, T. (2010). Papeiksi ja virkamiehiksi. Teoksessa J. Hanska & K. Vainio-Korhonen (toim.), *Huoneentaulun maailma: Kasvatus ja koulutus Suomessa keskiajalta 1860-luvulle* (1.painos, s.112-183). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Karvi.fi. (2018). Haettu osoitteesta: https://karvi.fi/app/uploads/2018/06/Arviointifoorumi_tyopaja_koulutuksen_tyoelamarelevanssi.pdf Viitattu 20.10.2020
- Kempainen, P. & Laine, R-K. (2017). *Yliopisto-opintojen työelämärelevanssi – Oulun yliopiston tutkinto-ohjelmien vastuuhenkilöiden käsityksiä työelämärelevanssista*. (Pro gradu- tutkielma). Viitattu 25.10.2020 <http://jultika oulu.fi/files/nbnfioulu-201703141345.pdf>
- Kiviniemi, K. (2018). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 2, Näkökulmia aloittelevalle*

tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. (5. painos). Jyväskylä: .PS-kustannus

Kuikka, M. (2010). Opettajankoulutus eilen, tänään ja huomenna. Teoksessa J. Kauranne (toim.), *Ajankohtainen Uno Cygnaeus : Uno Cygnaeuksen juhlavuosi 2010 : Suomen kouluhistoriallisen seuran vuosikirja 2010.* (s.1-18). Suomen kouluhistoriallinen seura.

Kuntarekry.fi. Haettu osoitteesta:

<https://www.kuntarekry.fi/fi/tyopaikat/luokanopettajat/> Viitattu 22.10.2020

Laine, E. & Laine, T. (2010). Kirkollinen kansanopetus. Teoksessa J. Hanska & K. Vainio-Korhonen (toim.), *Huoneentaulun maailma: Kasvatus ja koulutus Suomessa keskiajalta 1860-luvulle* (1. painos, s. 258-312). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Lehti, M., & Koski, A. (2014). Työelämäorientaation tukeminen korkeakouluopinnoissa. Teoksessa Haataja, S., Lehti, M., Metsävuori, L., Poutiainen, T., Ritvanen, J-M., & Viitaniemi, S., (toim.) *Tulevaisuuden urapolut: Korkeakoulutuetujen ohjaus muuttuvassa työelämässä.* (s. 99-105). Turun ammattikorkeakoulu.

Leino-Kaukiainen, P. & Heikkinen, A. (2011). Yhteiskunta ja koulutus. Teoksessa A. Heikkinen & P. Leino-Kaukiainen (toim.), *Valistus ja koulunpenkki: Kasvatus ja koulutus Suomessa 1860-luvulta 1960-luvulle.* (1. painos, s.16-33). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Moilanen, P. & Rähä, P. (2018). Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2., Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin.* Jyväskylä: PS-kustannus.

Niskanen, M. (2014). Oman toimintatavan tunnistaminen urasuunnittelun osana. Teoksessa Haataja, S., Lehti, M., Metsävuori, L., Poutiainen, T., Ritvanen, J-M., & Viitaniemi, S., (toim.) *Tulevaisuuden urapolut: Korkeakoulutuetujen ohjaus muuttuvassa työelämässä.* (s. 47-49). Turun ammattikorkeakoulu.

Opintopolku.fi. Haettu osoitteesta

<https://opintopolku.fi/app/#!/korkeakoulu/1.2.246.562.17.52969217141>

Viitattu 6.10.2020

- Oulu.fi. (2019). Haettu osoitteesta <https://www oulu.fi/opiskelijalle/node/192570>
Viitattu 20.10.2020
- Perälä, T. (2012). *Eriyttämisen ja tasoryhmiin jaon vaikutukset nuorten matematiikan osaamiseen ja jatko-opintoihin*. (Pro gradu -tutkielma). Oulun yliopisto
- Rahikainen, M. (2010). Omat lapset, vieraat lapset, kerjäläislapset. Teoksessa J. Hanska & K. Vainio-Korhonen (toim.), *Huoneentaulun maailma: Kasvatus ja koulutus Suomessa keskiajalta 1860-luvulle* (1. painos s. 313-355). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Rantala, J., Salminen, J. & Sääntti, J. (2010). Teorian ja käytännön ristiaallokossa – luokanopettajan koulutuksen akatemisoituminen ja sen heijastuminen opettajaksi opiskelevien praktisiin valmiuksiin. Teoksessa A. Kallioniemi, A. Toom, M. Ubani & H. Linnansaari (toim.) *Akateeminen luokanopettajakoulutus: 30 vuotta teoriaa, käytäntöä ja maisteria*. (s. 51-76). Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Rouhelo, A. (2014). monimuotoistuvat urapolut. Teoksessa Haataja, S., Lehti, M., Metsävuori, L., Poutiainen, T., Ritvanen, J-M., & Viitaniemi, S., (toim.) *Tulevaisuuden urapolut: Korkeakoulutuettujen ohjaus muuttuvassa työelämässä*. (s. 13-17). Turun ammattikorkeakoulu.
- Ruuskanen, K. (2015). *Koulukuri osana oppikoulunopettajan kasvatustyötä: oppilaiden rankaiseminen Kuopion tyttölyseossa 1963-1973*. (Pro gradu-tutkielma). Jyväskylän yliopisto.
- Räihä, P. (2010). *Koskaan et muuttua saa! Luokanopettajakoulutuksen opiskelijavalintojen uudistamisen vaikeudesta*. (Väitöskirja) Tampereen yliopisto.
- Salminen, J. (2018). Suomalaisen opettajan ammatti historiantutkijan tarkastelussa. Haettu osoitteesta <https://docplayer.fi/106700540-Opettaja-ja-kansakoululaisia-vuonna-1920-yksityisarkisto-suomalaisen-opettajan-ammatti-historiantutkijan-tarkastelussa-jari-salminen.html> Viitattu 6.10.2020
- Savolainen, E. (2002). *Luokanopettajiksi opiskelevien sivuaineopinnot ja niiden valintaan vaikuttavat tekijät*. (Pro gradu -tutkielma). Jyväskylän yliopisto.
- Sool.fi. Haettu osoitteesta <https://www.sool.fi/opettajaksi/luokanopettaja/> Viitattu 6.10.2020

- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tuni.fi. Haettu osoitteesta
<https://www.tuni.fi/opiskelijanopas/kasikirja/uni?page=3173> Viitattu 24.11.2020.
- Tuni.fi. Haettu osoitteesta
<https://www.tuni.fi/opiskelijanopas/kasikirja/uni?page=3123> Viitattu 24.11.2020.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Helsinki. Haettu osoitteesta
https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. Viitattu 26.11.2020
- Vesänen, M. (2014). Epävarmuus romukoppaan ja osaaminen esille!
Opiskelijoiden ja vastavalmistuneiden kokema tuen tarve työnhaussa.
Teoksessa Haataja, S., Lehti, M., Metsävuori, L., Poutiainen, T., Ritvanen, J-M., & Viitaniemi, S., (toim.) *Tulevaisuuden urapolut: Korkeakoulutuetujen ohjaus muuttuvassa työelämässä*. (s. 33-35). Turun ammattikorkeakoulu.
- Ylijoki, O-H. (1998). *Akateemiset heimokulttuurit ja noviisien sosialisatio*. Tampere: Vastapaino.

LIITTEET

Liite 1: Haastattelurunko

Sivuaineen suunnitteluvaihe

- Mikä herätti kiinnostuksen sivuaineeseen ja missä vaiheessa kiinnostus heräsi?
- Mistä tuli idea pitkän sivuaineen valintaan?

Sivuaineen päätöksentekovaihe

- Oliko päätös helppo/ vaikea?
- Mikä oli päätöksentekoon vaikuttava tekijä?

Sivuaineen opiskelu

- Miltä sivuaineen opiskelu on tuntunut ja oletko tyytyväinen valintaan?

Sivuaineen merkitys

- Mitä kaksoispätevyys sinulle merkitsee?
- Mikä merkitys kaksoispätevyydellä on työelämän kanalta?
- Koetko saavasi ympäristöstäsi enemmän arvostusta opiskellessasi aineenopettajaksi?